

IN DE VOORTUIN

VAN DE

CONGREGATIE DER FRATERS VAN
ONZE LIEVE VROUW MOEDER VAN
BARMHARTIGHEID TE TILBURG

EEUWKRONIEK DER KWEEKSCHOOL

SINT STANISLAUS

1850 TILBURG—GOIRLE 1950

UITGAVE

DRUKKERIJ R.K. JONGENSWEESHUIS — TILBURG

1950

DE

VOORBEREIDING
IN DE DIASPORA

HERINNERINGEN VAN HUUBKE PETERS

September 1924 — Augustus 1925

HET begon met veertien dagen langer vacantie. Nu moet je niet denken dat ik het prettig vond. Helemaal niet. Je had van iedereen afscheid genomen, je kende al de raadgevingen van Moeder al lang van buiten. Je stond gespannen klaar voor de grote sprong, de sprong in het nieuwe; en ineens: Stop! Veertien dagen uitstel. Iedereen ging weer gewoon naar school, en daar stond je dan: alleen.

Gelukkig heeft fr. Leobertus Graafmans ons toen aan 't werk gezet. Hij had er zowat voor gezorgd dat wij op de kweekschool kwamen, toen hij nog hoofd van de Noordhoekse school in Tilburg was. Vóór enkele maanden had hij de nieuwe school aan de Stedekestraat opgericht, en nu vroeg hij ons om boeken te kaften. Nou wij voelden ons. Wij voelden ons trouwens al lang. Sinds we het toelatingsexamen achter de rug hadden, was de houding vooral van de oudere fraters veranderd. De gesprekken werden anders, vertrouwelijker, gewoner; je stond niet meer tegenover de onderwijzer, je was nog wel geen medebroeder, maar toch al 'n verre neef.

Zo trokken we, Pierre Ansems en ik, die veertien dagen naar de Stedekestraat. Natuurlijk langs de kweekschool. We bekeken 't zwarte gebouw aan alle kanten. Wij zagen de ouderwetse valgordijnen aan de voorzij; de poortachtige deur en 't zwarte plaatje met witte letters: „Gesloten van 12 tot 2 en 's avonds na 7 uur”. Aan de zijkant was de lange muur die, onbegrijpelijk voor mij, niet op zijn plaats stond, want er lag nog een hele lap grond buiten. En dan die kapelletjes die men er tegenaan gemetseld had. Ze waren begroeid met klimop, dat kon je zien. Maar wat stond er in? Een kruisweg of zoiets dachten we. De elf andere staties stonden natuurlijk ergens anders in de tuin. Zo kwamen we dan aan de

St. Tharcisiusschool. We werden in de personeelskamer gelaten en we begonnen ons werk. We hebben een werksysteem uitgedacht voor 't kaften van boeken en we brachten het ver, tot zeshonderd per dag, geloof ik. Om half elf dronken we een kopje chocolade en maakten we kennis met de fraters van de school, maar ik ben hun namen allemaal vergeten. Alleen fr. Inigo Bulkmans ken ik nog, die kwam onder 't spelen altijd melk drinken omdat hij zo zwak was. Hij is vroeg gestorven en het heeft me niets verwonderd.

Daar in dat personeelskamertje hoorden we dat de voorbereidende klas van de kweekschool in de Lange Nieuwstraat zou komen, maar dat 't gebouw nog niet klaar was. Wij door de Lange Nieuwstraat naar huis. Er stond wel 'n groot gebouw: „R.K. Gymnasium”. Ja, maar 'n gymnasium is 'n gymnasium. Daarnaast was 'n hek met tuin en daar achter weer zoiets. Maar nergens verbouwing of brekerij. Onbegrijpelijk! 's Middags nog eens geïnformeerd. Ja, dat gymnasium was het; de slaapzaal of zoiets moest nog geschilderd worden. Nu was een slaapzaal iets waar ik totaal geen voorstelling van had, en daarom hield ik me maar vast aan de gotische letters boven de ingang. „R.K. Gymnasium”. Zolang er dat nog op stond was 't gebouw niet af, en konden wij er dus niet in. De veertien dagen verliepen. 't Boekenkaften was klaar; we kregen elk 'n missaal met de opdracht „Als dank voor 't kaften van boeken in de Tharcisiusschool, fr. M. Leobertus”; maar nog steeds prijkte de titel in de Lange Nieuwstraat, en toch moesten we komen.

Op een morgen in September bracht ik met Moeder m'n koffertje weg. 't Was 'n oud familiestuk; 'n stijfselkistje uit de winkel van onze Opa, keurig met kleine zwaluwstaartjes in elkaar gewerkt en zwart gelakt. Onze Pa had het al mee gehad „onder dienst” en nu kreeg ik het. Maar ons Moeder schilderde graag en daarom was ze er nog eens overgegaan met zwarte strijkvernis en aan de binnenkant van het deksel kwam H. P. 100. Want 't nummer dat ik gekregen had was 100. Ik heb er me vier jaar voor geschaamd en ik kon me alleen troosten met de gedachte dat Gerard Malingré

rondliep met nummer 11. Wat ook erg was. Afijn met dat kistje tussen ons in en nog een rieten mandje stapten we dan naar 't Gymnasium. We belden en gingen de trap op en stonden op de slaapzaal. 't Was 'n blokkendoos van kleine celletjes met nauwe gangetjes, fris lichtgroen opgeverfd, en 'n helderwit plafond vol zon. We moesten helemaal aan de andere kant zijn. Juist in 't midden, boven de achteringang.

Daar was m'n home. Heel de achterwand werd ingenomen door 'n groot raam en 't celletje was vol warme zon. Daar werd ik geïnstalleerd. Moeder hing en lei de kleren in 't kastje. Ik zorgde voor de aankleding, maar werd natuurlijk voortdurend onderbroken: „Zeg Huub, kijk eens, dat ligt hier en dat ligt daar, en dat moet je dan en dan aandoen”. Ik luisterde maar half. Een klein klokje zette ik midden op de vensterbank. Het tikte hard op de stille zaal. Ziezo nu kon ik voort altijd zien hoe laat 't was. Aan weerszijden van 't wijwatersvaatje hing ik twee donkergroene plaatjes met zilveren letters: „Mijn Heer en mijn God”, en „God is Liefde”. — Moeder sloot het kastje. Ik ging mee terug naar huis, maar nu voor de laatste keer.

Met een speelplaats vol namiddagzon begon „de voorbereiding” in 't oude gymnasium.

36 Jongens liepen er vreemd en onwennig. Jongens met zwarte schoenen en lange zwarte kousen, met steile kuifjes, 'n ponnie, of 't begin van 'n scheiding. 36 Jongens van alle kanten bijeengebracht om daar 't eerste jaar van hun kweekschoolleven te beginnen. Ook ik was daar verzeild geraakt. Ik was erg verlegen tussen al die onbekenden. Ik dreutelde onder de loods door. Daar bij 't eind stond 'n rekstok op de speelplaats. Thuis had ik ook 'n rekstok en ik moest er elke dag aan van onze Pa, omdat ik zo stijf was. Hij deed de kunstjes voor en ik moest ze nadoen. Ik had dus verstand van zaken. Een jongen probeerde tegen de paal omhoog te komen. Hij had lage schoenen aan met knoopjes. „Meisjesschoenen”, dacht ik. Ik wou juist zeggen: „Hé dat moet je zo niet doen”, toen hij eraf

gejaagd werd door 'n grote jongen; want op diezelfde speelplaats rumoerden ook de jongens van de vakschool „'t Sint Paulushuis”. Die lieten nu hun overwicht zien. Ze hadden immers de oudste rechten. De grote knaap sprong aan de stang. Ik stond al gespannen te kijken. „Nou ga je 't krijgen”, dacht ik. Hij zwaaide 'n paar keer op en neer en sprong eraf. „Wat 'n opschepper”! De jongen die naast me stond dacht beslist 't zelfde. We keken elkaar aan: „Ik heet Kees v. d. Leur. Hoe heet jij?”

„Ik? Huub Peters.”

„Ik kom uit Eindhoven.”

„Ik hier uit Tilburg.”

Dat was de eerste kennismaking, en wie weet hoe dikke vrienden we geworden waren, als achter ons niet 'n vlugge zenuwachtige stem geklonken had:

„Van de Leur, Van de Leur, Van de Leur.”

„Dag, meneer Rector.”

„Zijn er nog meer uit Eindhoven, nog meer uit Eindhoven. Wat? Wat? Jij ook uit Eindhoven?”

Ik schudde: „Nee, Meneer pastoor.”

„Jan Kok en Fonske Panken zijn er ook nog.”

„Panken, Panken, Panken. Wat? Wat? Ook uit onze parochie?”

„Ja, ook uit Hemelrijken.”

Jan Kok was 'n grote jongen met 'n steil borstelkuifje.

Fonske Panken gaf 'n hand en lachte verlegen met 'n scheef mondje. Ik trok me bescheiden terug. Daar was er eentje bezig met 'n bal. Hij had 'n vuurrood gezicht en trapte geweldig woest tegen 'n bal die dan ineens in een onverwachte richting wegschoot. De jongen hem weer achterna. Weer 'n schot. 't Was leuk om te zien. Hij had 'n zwart blinkend pak aan. Eigenaardig; zo'n stof had ik nog nooit gezien, en daarom dacht ik: „'t Zal bombazijn zijn, want dat heb ik ook nog nooit gezien.”

Plots stond hij naast me en droogde met 'n gebloemde zakdoek z'n gezicht af. Al gauw hoorde ik dat zijn Vader veldwachter was in Diessen. Hum! ik dacht aan 'n grote snor; en dat hij Schoenmakers heette en dat hij nog twee broers op de kweekschool had. Ai, ai, daar was ik maar 'n nuchtere Sjaak bij!

Toen werd er gebeld. We schoten bijeen in een klusje voor de deur.

De frater leidde ons naar binnen en we werden voor 't eerst wegwijsgemaakt in 't kweekschoolleven.

's Avonds op de slaapzaal schoof ik 't gordijntje dicht en was voor 't eerst alleen. Ik zat op de rand van 't bed en keek naar 't gordijntje. Dat leek me alles behalve veilig. Aan de andere kant werd gelopen, zacht gepraat, en dat ding was alleen maar 'n afscheiding; je kon niet zien wat er gebeurde, maar ieder ogenblik kon 't opengaan en kon er iemand bij je binnenstappen. Daar had je 't al. Een frater was 't zonder bril en zonder boord. 't Was de eerste keer dat ik zó een frater zag en ik vond 't alles behalve fijn. Hij had een raamstok in de hand, stak die tussen de latten door en duwde boven mijn hoofd het raam dicht. Ik kreeg instructies hoe ik elke avond 't gordijn moest laten zakken en 's morgens weer optrekken. Hij ging. Ik moest opschieten om op tijd te bed te zijn. Nou, in de kortst mogelijke tijd lag ik erin. Vreemd was 't gevoel dat over me kwam. Voor 't eerst te bed zonder hansop, zonder de kitteling van Vaders snor gevoeld te hebben op mijn wang, zonder dat Moeder me toestopte en goede nacht kuste. De frater had even door 't gordijntje gekeken, alleen maar gekeken en zelfs niet welterusten gezegd. 't Licht ging uit. In de hoeken waar de fraters sliepen bleef 'n schemerig lampje tegen de zolder schijnen. De nacht begon. Vreemd was dit leven.

De morgens waren een repetitie van de avonden, maar dan in omgekeerde volgorde. 'n Belletje rammelde over de zaal. Een frater kwam kijken zonder iets te zeggen. Ik sprong vlug uit 't bed, trok mijn broek aan en dan naar de waskom. Dat was een enigszins angstig moment, want je had altijd kans dat 't gordijntje opengeschoven werd en dat je achter je rug twee ogen voelde, die keken of 't wel goed gebeurde. 't Was een opluchting als je aan de andere kant hoorde: „Wassen maar! Vooral die oren! en die nek!” Afdrogen, bloes aan, en niet te lang sukkelen met de stropdas, want als 't weer belde, moest je klaar zijn; dan schoven, rits, de gordijntjes open, gingen we naar beneden en liepen de deur in tegenover de trap. Daar was onze refter en speelzaal. Aan de ene kant, langs de speelplaats

stonden over de hele lengte lange tafels, aan de andere kant kleine tafeltjes met stoelen. In 't midden daarvan stond tussen twee ramen 'n H. Hartbeeld met bloemen. Bloemen met namen. Want onze surveillant, fr. Rosarius Wiercx, wilde dat we de bloemen met naam kenden. Niet de huis- en tuinnamen maar de echte. Eén kan ik me er nog van herinneren. 't Was 'n plant en ze stond in 'n blinkend bruin bakje voor 't raam: *Asparagus plumosus nanus*.

We namen dan een stoel, knielden er op en baden 't morgengebed. Daarna gingen we door 't smalle gangetje langs de trap naar onze klas. Daar hadden we 's morgens iets wat we onder elkaar „preek” noemden.

Het schoenen poetsen gebeurde in de schoenkamer. Dat was een gebouwtje tegen de recreatiezaal aangeplakt in de tuin van de novicen. Boven onze hoofden hingen de kastjes. Langs de kant waren dubbele banken, die opengeslagen werden, waarop we dan onze voet zetten en op ons manier ons best deden.

Op Maandagmorgen voor de eerste les stond fr. Rosarius bij een grote mand en kalkte op alle schoenen die in de maak moesten het nummer. De schoenkamer was tegelijkertijd ook zoiets als ons badhuis. Er stond nl. een grote ketel in de hoek die 's Zaterdag aangestookt werd. Daar konden we warm zeepwater krijgen om dan op onze eigen plaats in een teiltje onze voeten te wassen. Als we klaar waren „kieverden” we 't bakje om in de goot die door 't midden liep. Er hing dan een afschuwelijk benauwde atmosfeer, die 't gebouwtje tot 'n ongezellig hok maakte. Trouwens dat openbaar voetenwassen beviel me nooit. Ik was telkens blij als 't weer voorbij was. Later op de kweekschool deden we 't op 't slaapkamertje en dan kwam er nog de vrolijke noot bij van fr. Avellinus Swaanen. „As ge zo goed zoudt willen zijn van de zipscholtjes nog 'ns schon te maken, want sommigte zien er nogal erg vuil uit”. Maar elke morgen poetsten we daar onze schoenen, trokken onze jassen aan en gingen naar de Mis. Omdat we geen eigen kapel hadden gingen we bij de Clarissen. De Lange Nieuwstraat lag dan

doodstil in de prille morgen. Er was haast niemand te zien en zwiĳgend stapten we dan over de straat. Een troepje jongens hier, en 'n troepje jongens daar. Zo kwamen we in 't arme kerkje. Gewoonlijk waren we de enige bezoekers. Drie zusters en een postulante zaten al te bidden bij de Communiebank. Er brandde een lamp en als wij er bij kwamen, werd er nog één lamp aangedraaid. De slotzusters baden hardop „achter de tralies”. Daarvan zagen we niets. Plots viel 't gebed stil en de kosteres ging de kaarsen aansteken. Dan kwam Rector Vingerhoets uit de sacristie. 't Was 'n lange ascetische man met 'n geweldig zware stem. Schrikwekkend in zijn verschijning maar met 'n hart vol goedheid; dat merkten we wel als we soms voor de Mis naar zijn biechtstoel toe gingen om de knopen uit ons jongensgeweten te laten halen. Hij las eenvoudig en afgemeten de Mis en zijn stem bromde heel 't kerkje vol. Na de Mis gingen we weer terug in troepjes of zwermend rond de frater zoals dat uitkwam.

Gewoonlijk gingen we er ook naar 't Lof of anders deden we er ons „Bezoek”.

's Zondags gingen we op de Kweekschool naar de Hoogmis en 't Lof. Dat vonden we echt fijn. In onze oren klonk de zang daar wondermooi. Vooral die diepe bas trok onze bewondering. We zouden zo graag omgekeken hebben om hem te zien, maar dat durfden we niet. Toen we hem eens in de Te Joseph een solo hadden horen zingen, raakten we er niet over uitgepraat. We vroegen aan onze directeur inlichtingen. Wie 't was en dat hij er zeker wel lang op geleerd had. Ik had toen de indruk dat zoiets maar eens per jaar voorkwam. Ook het altaar was daar altijd prachtig versierd. 't Was een hoog stellage met bovenin een H. Hartbeeld, en frater Longinus van Berlo stapelde dat op feestdagen vol met gouden en zilveren bloemen. Ze stonden altijd op dezelfde plaats en je kon er naar blijven kijken.

De lessen begonnen 's morgens al vroeg. 't Was een gezellige klas vol zonneschijn. We moesten wel eens wachten, want de leraars

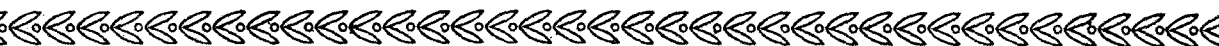

kwamen van de kweekschool, maar ze bevielen ons wel. Frater Ezechiël Brugmans gaf frans. 't Was 'n man met zwart kroeshaar en 'n erg bruin gezicht, „'n halve neger” dacht ik bij me zelf. Hij was zeer beweeglijk, sprak heel vlug, bleef soms op zijn lessenaar zitten en schreef dan met zijn linkerhand op 't bord. We merkten dat hij ons voor de gek hield, als wij 't frans radbraakten, maar we begrepen niet wat hij zei. Soms had hij afgefallen fruit in zijn zak dat hij zo maar willekeurig uitdeelde. Door dat alles had hij mijn geweldige sympathie. Ik beschouwde hem zowat als een kwajongen onder de fraters. Een die op onze kant stond.

Frater Honoratus gaf engels. We hadden een boekje van de Froe. Hij was klein en had erg grote en parse handen, waarmee hij eigenaardige gebaren maakte. Soms zei hij midden onder de les: „Ja, ik zeg nu wel, dat je dat woord zó uit moet spreken, maar als ze je later zeggen dat 't anders moet, dan moet je maar denken dat ik het mis heb gehad.” Hij was erg goed. Ik zag er met 'n beetje schroom tegen op als tegen 'n echte geleerde en 'n heilige.

Als fr. Meinulphus van Grootel bij ons schrijfles kwam geven, had ik altijd een beetje schrik. Hij moest ontzettend sterk zijn, want hij had nog meer haar op zijn armen staan dan onze Pa, en hij kon zijn hand als een boei om je arm slaan. Wanneer hij bij me kwam voorschrijven durfde ik nog niet opzij schuiven. Als ik niet mooier schreef zou hij een stuk van de bank slaan. Ik merkte wel dat 't niet waar was, maar om de manier waarop 't gezegd werd, kon ik me niet aan die indruk ontworstelen. Ik vond het zelf dwaas, maar 't ging niet. Ik zat er om te schreien. En toch waren we beste vrienden. Al lezende uit 'n boekje, rechttop met grote passen vlak langs de muur, kwam fr. Emilius aangewandeld. Hij gaf ons zangles. Zijn ogen konden je eigenaardig strak aankijken. Hij leek een sfinx voor ons. Met onze stuntelige jongenshand schreven we bij hem de eerste scheve noten in ons muziekboekje: „Jan Koetsier reed boven op de wagen”, en „Vliegen, vliegen, vliegen”. We probeerden noten te lezen, maar 't was grieks voor ons.

De mooiste les was geschiedenis. Tenminste als 't vertellen was. Die gaf onze Directeur, fr. Prudentius zelf. Als hij voor de klas stond was 't mis; nee, hij moest de jongens in de eerste bank opzij schuiven en op 't kastje gaan zitten, met een voet op de zitbank.

Als hij dan zijn zakdoek voor in zijn toog stopte, dan wisten we wel: Nu gaat er wat komen. 't Was reusachtig fantastisch. We zaten doodstil en gespannen te luisteren, hoe Alexander de Grote door Griekenland en Klein-Azië trok tot in Indië toe. Zo'n les was altijd te kort. We hielden achteraf Jo Verhoeven wel eens voor de gek, omdat hij zo in de regen gezeten had, maar we vonden het geweldig fijn.

Frater Prudentius nam ons ook wel eens mee. Dat voordeel hadden we, dat we de grootsten en de kleinsten tegelijk waren, en we waren niet gebonden aan tradities. Achteraan op onze speelplaats, tussen de muur en de vogelkooi, was 'n smal gangetje naar de fraterstuin. Daar schoven we door en kwamen in de tuin die stil en verlaten was. Frater Prudentius liep voorop en wij dartelden er achteraan. Nu, jongens zijn jongens, we vonden wel eens 'n appeltje of 'n peer en er werd er ook wel eens een afgeplukt. Op 'n keer kregen we het met de tuinman aan de stok. Langs het ronde pad stond 'n pyramide die voor 't eerste jaar droeg, nog maar 'n paar appeltjes. Na ons bezoek was 't boompje leeg en de tuinman had er niets van geproefd. Toen was 't mis!

In dat jaar werd er ook 'n stemming gehouden voor de tweede kamer, geloof ik. In de les werd dat behandeld en we mochten gaan kijken in de gymnastiekzaal die als stemlokaal dienst deed. De zaak was echter op slot. „Dan gaan we maar over 't toneel”, zei fr. Prudentius. „Misschien is fr. Tharcisio daar wel aan 't werk.” Van fr. Tharcisio hadden we wel eens gehoord; die maakte toneelstukken en liet ze spelen. In de schemer van 't toneel stond iemand in 'n lang wit schildershemd; we keken met grote ogen: „Is ie dat?” Ja, dat was ie. De rommelige inrichting van 't stemlokaal maakte geen indruk op me, maar wel deze eerste ontmoeting.

VILLA BLANCA. Als men op de Goirleweg juist op de helft van de weg tussen de twee kweekscholen, die statige witte villa ziet staan, zou men niet vermoeden, dat achter die voorname en enigszins gereserveerd teruggetrokken bouw grote en prachtige sportvelden liggen. Maar de voetbalteams van de beide scholen zullen je vertellen, dat ze daar wekelijks genoeglijke uurtjes doorbrengen. Soms ontplooit zich daar een waar sportfestijn, wanneer Tilburg en Goirle hun krachten meten op de groene grasmat, aangevuurd door de andere leerlingen van beide kweekscholen en de leraars inclus.

Een eigenaardige bekoring ging ook uit van de natuurkundeklas. De weg erheen was telkens al een gebeurtenis. Je kon er op verschillende manieren komen. Soms gingen we de grote trap op langs de keuken en dan de stille donkere gang in langs de kapel. Een kokosmat dempte de voetstappen; door de kapeldeur viel wat licht, en er hing een geur, eigenaardig en onbeschrijfbaar, die je vertelde, dat er in de klas wonderlijke dingen gebeurden.

Een andere weg was helemaal door de kweekschool, door de refter en door de speelzaal, waar je bleef staan voor de grote klok. Zon, maan en sterren stonden erop en ook 'n ooievaar die klepperde en onzichtbare klokjes, die sloegen nadat 'n paar raadjes snel gedraaid hadden. „Nicasius me fecit”. Ik had er graag langer bij gestaan, maar we moesten verder de geheimzinnige trap op, waar hoge en lage deuren je aandacht en fantasie geboeid hielden. Door 'n gangetje en 'n kamer vol opgezette dieren, kwam je dan ook in de natuurkunde klas. Ik werd er in de eerste bank gepoot. Dat was 'n tegenvaller. Ik had veel liever in die hoge bank achteraan gezeten. Zo'n halve meter boven de vloer. De proeven waren niet erg interessant. De brandspuit van onze school was veel leuker; daar kon je tenminste heel de klas mee nat spuiten. We mochten ook de instrumentenkamer zien; hoge glazen kasten vol onbegrijpelijke dingen; dat beloofde wat voor de toekomst. Je stond er naar te kijken en voelde 'n ongeduldig verlangen in je opkomen.

Onze speelplaats was eigenlijk niets bijzonders: zand met 'n padklinkers er langs. Maar de sfeer die er hing was prettig.

HUP VIOS! HUP SARTO! Wat een drama kan er zich afspelen binnen de simpele latkruising van een goal! De tegenpartij was zo keurig afgedekt en alle ogen stonden strak gericht op de bal die in een slappe boog uit de cornerkick kwam aanzweven. Hoe safe leek het geval te zullen verlopen. Tot opeens een aalvlugge zijn dekking ontglipte en met een prachtig-getimede kopstoot de keeper en zijn goed opgestelde linksback tot radeloosheid bracht. Die fraaie goal zal nog dikwijls terugkeren in de gesprekken der sportieve jongelui, al zijn op dit moment de boog uitschietende armen van spil en rechtsback waarschijnlijk meer in wanhoop dan in bewondering geheven.

Er stonden zes grote kastanjabomen waaraan je de jaargetijden kon beleven. Rechts was de loods en achter in de hoek de kelder van de centrale verwarming. Keesje Kolen met z'n éne arm kwam daar stoken; door de week in zijn blauw kieltje met 'n pet op en 'n pijp aan. 's Zondags in zijn donkere overjas met 'n bolhoedje op zijn hoofd en een 's Zondagse sigaar in zijn mond. Aan de achterzijde kwam het noviciaat, voorbeeld van geslotenheid; 'n deur met 'n bel; daar kon je bellen als er eten te kort was en dan kwam er 'n piepjong fraterke. Naast 't Noviciaat of eigenlijk 't achterste gedeelte ervan, was 't Paulushuis. Daar regeerde fr. Eucharius v. Keulen, „de dikke bakker”. Met mooi weer zat hij buiten op 'n stoel, maar de stoel zag je niet. Als hij iemand vastgreep, bleef hij onbeweeglijk zitten; 't slachtoffer kon trekken of te keer gaan zoveel hij wou, er kwam geen beweging in; hij lachte alleen heel smakelijk.

De jongens van het Paulushuis waren ook bestemd om frater te worden; ze werkten in de bedrijven. Je zag ze heel weinig. Alleen tussen de middag, dan hadden ze soms algemeen spel, maar ik vond het alleen maar gemeen spel. Ze gooiden knal-hard en mikten dan wel op iemand die niet meedeed. Ik zocht zo gauw mogelijk weg te komen. 's Avonds namen ze de fiets en gingen naar huis.

Links achter in de hoek was 't pijpje naar de tuin en de vogelkooi. Die vogelkooi is er niet lang geweest. Al heel gauw werd er 'n hoek afgetimmerd onder de loods voor 'n nieuwe en de oude werd fietsenhok. In die vogelkooi zaten maar een paar vogels, die mijn belangstelling hadden: een meerkol met zijn mooie blauwe ruitjes opzij en 'n kwartel, die „kwik-me-dik” zat te roepen, maar zo ongemerkt dat je hem telkens moest zoeken.

Die linkerkant van de plaats was één lange muur en daar bovenop metershoge gaas. 's Morgens als de zon er door scheen en de lichte grijze nevel wegzoog, was hij heel mooi. De achtergrond was frisgroen en lentebloesem; mussen zaten in de gaatjes te wiegen, kwetterden even en vlogen weg. Dat gaas gaf ons geen idee van ingesloten te zijn, nee, wij hebben het bekeken meer op 'n jongensachtige manier. Het eerste wat bij me opkwam was: Wat zijn die mensen bang van ons, maar later, toen we merkten, dat onze ballen niet terugkwamen, begon mijn fantasie te werken.

Als we naar de Mis gingen, had ik 't huis eens goed aangekeken. Konings stond er op de deur. Sinsdien, als er een bal overging, dacht ik, dat de vrouw van Konings haar kop wel eens boven de muur uit zou steken en zou zeggen: „Die heb ik lekker weer!” Ze moest een vertrokken gezicht hebben en rood haar. 's Middags liep ze door de tuin te zoeken achter de struiken en als ze 'n bal vond, stak ze hem grijnzend kapot met 'n scherp mes. Heel de vuilnisbak moest wel vol kapotte ballen liggen. Dit was mijn dwaze verbeelding. In werkelijkheid heb ik nooit iemand van Konings gezien. Frater Rosarius was onze ideale surveillant. Hij was jong en had geweldig veel afwisseling in zijn spelen: Voetbal, handbal, vuistbal, jachtspel en weet ik wat al meer. Dat spelen ging me eigenlijk niet goed af. Niet dat ik thuis altijd binnen zat, nee hoor. Mijn werkterrein lag meestal op 't erf van „Opa Dusee”. Dat was 'n aannemertimmerman, die directieketen bouwde. Daar hadden we de beschikking over al het afbraak materiaal. We bouwden huizen en tonelen en speelden, omhangen met oude tafelkleden, verschillende geïmproviseerde drama's. Als we het wat te bar maakten, stormde Opa Dusee wel eens uit zijn werkwinkel: „Verdomde kwajong” en joeg ons weg. 't Was steeds 'n spel vol geweldige fantasie. Dat miste ik erg op onze speelplaats. De spelen daar waren meer gebaseerd op behendigheid, lenigheid en kracht en daar was ik nu juist geen held in. Dikwijls stond ik te dromen over 'n mus, 'n overdrijvende wolk, volkomen weg in mijn gedachten. Dan kwam fr. Rosarius wel eens: „Vooruit Huub, probeer het nog eens” en dan ging ik weer een beetje meedoen. Onze goals waren twee verplaatsbare palen met 'n touw er tussen. Eens bij 't handballen heb ik er eentje gezet. 't Was eigenlijk wel niet volgens de regels, maar omdat ik 't gedaan had, telde hij. Ik werd toegejuicht; dat vond ik zo afschuwelijk, dat ik wel zin had om weg te lopen.

's Avonds speelden we in de zaal. Men las wat of speelde kaart en we legden ons zeer ernstig toe op schaken.

Ook was er 'n biljart. 'n Belangrijke bezigheid waarbij veel volk

betrokken werd, was 't tekenen van brieven voor bijzondere gelegenheden, zoals verjaardagen en communiefeesten. Dat gebeurde met gekleurde inkt. Experts werden te hulp geroepen en iedereen had er zijn eigen mening over. We waren dan geheel op ons zelf aangewezen. Dan schreven we ook 'n wekelijks briefje dat in de waszak moest. Liefst zo klein mogelijk. „Lieve Ouders, ik maak het nog heel goed en hoop van u 't zelfde” . . . en nog enkele onbenulligheden meer. Ik geloof niet dat Moeder al die dingen bewaard heeft, maar anders ligt 't zowat 150 keer in ons „familie-archief”.

De vrije middagen werden verdeeld tussen voetballen en wandelen. Voetballen deden we bij Boerke Mutsaers in 't Zand. Twee elftallen speelden op 't groot veld en wij sjouwden met 'n man of veertien in 't losse zand van 't klein terreintje.

Frater Rosarius ging niet altijd mee wandelen, want hij had nog een functie op 't weeshuis; maar als hij meeging was 't in orde. Thuis gingen we ook veel wandelen; elke Zondag 'n uur of drie. Dat is 'n oude Tilburgse gewoonte. Het ging altijd over gerechtvaardigde paden. Frater Rosarius voerde ons regelrecht in de rimboe. Dat waren heerlijke uren. Kwam je te staan voor onverwachte moeilijkheden dan ging hij voorop. Iedereen die hij tegen kwam sprak hij aan. Verder stonden we voor niets. Kwamen we bijvoorbeeld voor 't riviertje de Donge, dan schoenen en kousen uit en er door! Liefst een heel eind! Onze surveillant ging mee. We keken of zijn toog niet in 't water wou zakken. Op 'n andere keer, ik weet niet wat hij toen mankeerde, misschien waren zijn kousen stuk, hebben we hem er over gedragen.

Op regenachtige dagen gingen we wel eens een school bezoeken. Dat was 'n eigenaardige gewaarwording voor ons, die pas van school af waren en zich nog zo klein voelden. Gewoonlijk kwamen we dan terecht in de laagste klas. Verlegen schoven we binnen en stonden achter en naast de banken. In de eerste klas van 't Groeseind was de frater aan 't vertellen. Hij kon 't buitengewoon goed. 't Ging over twee kabouterkes die door 't hoge gras liepen. Ze kwamen

weer bij de sloot. Ja, daar lag de klomp nog. Voorzichtig stapten ze in. Hij wiegelde op 't water. 'n Grote kikker kwam en begon: kwaak-kwaak de boot naar de overkant te duwen. Midden op 't water gebeurde er 'n ongeluk. Een harde ruwe windstoot deed 't water zo golven dat 't bootje omsloeg. „Hulp, hulp,” riepen de kabouters. Boven in de lucht waren de engeltjes bezig de sterren aan te steken met van die lange dunne kaarsen. Gauw kwam er eentje naar beneden gevlogen en duwde met zijn kaars de klomp weer recht. De kabouters klommen er in. Ze waren gered.

't Heeft indruk op me gemaakt. Twintig jaar later stond me dat nog zo levendig voor de geest, dat ik 't verwerkt heb in 't eerste stukje dat ik schreef voor „De Engelbewaarder”.

Vlak naast de ingang was 't kamertje van de directeur. Ik beschouwde dat zoiets als 'n zweetakamertje. Afgesloten te zitten met iemand als je niets gedaan had, vond ik verschrikkelijk. Altijd had ik 't idee dat je moest komen om verantwoording af te leggen van je daden. Dat was 'n foutieve instelling van mij, maar dat kwam omdat ik nog 'n jongen was, waarvan 't leven haast rimpeloos en zonder moeilijkheden verliep.

Het enigste lokaal in 't gebouw waar nooit zon kwam was de spreekkamer. 't Was dan ook een ongezellig ding. Kale witte muren, 'n wit houten vloer, 'n tafel en 'n paar stoelen, dat was alles. Er werd heel weinig gebruik van gemaakt. Als 'n jongen van buiten de stad bezoek kreeg, ging hij naar de kweekschool. De Tilburgers kwamen er in terecht als ze verjaarden. Dat was 'n dag waarop buitengewoon bezoek was toegestaan. Je zat onwennig op 'n stoel in die vreemde omgeving. 't Gesprek vlotte niet en je was van de ene kant blij als 't weer voorbij was en je de cadeaux in je kastje kon stoppen. Eens heb ik er heel lang gezeten. Ik hoestte geweldig, had 'n erg warm gezicht en fr. Prudentius dacht dat ik koorts had. Hij bracht me naar de spreekkamer en prikte me de thermometer onder mijn arm. „Blijf maar zitten tot ik terugkom.” Nou, ik bleef zitten. 't Was voor de eerste keer dat ik zo'n behandeling onderging,

want ons Moeder gebruikte zo'n ding nooit. Ik zat wat te dromen en te doezelen. Ik hoorde de jongens in de klas gaan; de les begon. Ik wachtte, en wachtte maar na 'n uur werd 't me te bar. Ik hoorde fr. Hubertino van Beek, die ons gebouw schoon hield, rommelen in de gang, en ging er op af. Hij stapte naar de directeur en toen bleek dat ik vergeten was. Ziek was ik toch wel en ik moest naar de slaapzaal. Daar lag ik erg eenzaam naar de zolder te kijken en vroeg me af waarom men zoveel latjes boven op die cellen geslagen had; met veel minder bleef 't schot toch wel vast staan. Ik zag niemand. Als ik soms voor iets bizonders naar boven moest, had ik altijd al medelijden gehad met fr. Hubertino, die zo alleen op slaapzaal rondliep en nooit met iemand kon praten. Nu voelde ik 't zelf ook. Ik trof 't wel erg slecht. Juist in die dagen speelde fr. Rosarius met de weesjongens 't toneelstukje: „Van twee monnikskens” en ik kon er niet bij zijn. 's Avonds kwam fr. Prudentius 't wel vertellen maar hij gebruikte zoveel grote-mensenwoorden, dat ik er niet veel van begreep. Na drie dagen mocht ik weer op; jammer genoeg was 't toneelstuk voorbij en ik hield er toch zo van.

Onze cursus heeft ook eens toneel gespeeld onder leiding van de surveillant. Ik deed wel niet mee, maar ik voelde me toch delen in de glorie. Er was lang op geoefend en 't was goed geheim gehouden, daarom moest 't wel mooi zijn. 't Heette: „De moedigste man van de wereld”. Piet Versterre had de hoofdrol: dat was de man die nergens bang voor was, en de dikke Malingré was de uitgehongerde kolensjouwer, die opgesloten in 't kolenhok als klopgeest fungeerde en zo de moedigste man toch schrik bezorgde.

Het kleine rijk dat wij bewoonden was arm aan grote gebeurtenissen. Alleen kleine feiten gaven relief aan ons leven; enkele typen maakten wat indruk, en die hielden dan enige tijd de belangstelling gevangen.

In dat jaar kwam ook Koningin Wilhelmina in Tilburg. 't Was 'n donkere regenachtige middag. We hebben 'n tijd in de Gasthuisstraat gestaan tegenover de Lange Nieuwstraat. Toevallig stonden

er onze Pa met Moeder en zusje ook. Ik was verlegen en wist niet goed hoe ik me houden moest voor de jongens. Toen kwam er 'n open auto met 'n dame die vriendelijk wuifde. We riepen: „Hoera!” en „Leve de Koningin!” We zwaaiden. 't Was voorbij. Eigenlijk was 't tegengevallen. Zo had ik me de koningin niet voorgesteld.

't Jaar ging voorbij en Augustus kwam. Na de vakantie zouden we naar de kweekschool gaan om daar de kleinsten te worden. De afdeling aan de Lange Nieuwstraat werd opgeheven. De Voorbereiding kwam voort helemaal in Goirle. Nog eenmaal heb ik onze tafels en boeken gezien. We waren al eerste cursus en gingen naar de gymnastiekzaal. Ze werden juist in 'n verhuiswagen geladen. Een moment heb ik stil gestaan en ze met weemoed nagekeken. Ik was overtuigd dat er iets moois en gezelligs verloren gegaan was.

Fr. M. Caesario Peters.